

An tAth. Stiophán

An tAthair Stiophán Mac Donnchadha

Oirníodh ‘mo shagart mé i séipéal Chill an Mhóta in aice le Cill Téagáin i gCo. Chill Mhantáin ar 23ú lá de Bhealtaine 1959. Lá arna mháireach, Domhnach na Tríonóide, léigh mé mo chéad Aifreann i bparóiste an Chnoic. Ba mhór an onóir dhom mar sin, a bheith in ann Aifreann buíochais a cheiliúradh sa séipéal céanna leathchéad bliain ina dhiadh sin ar an 31ú lá de Bhealtaine 2009, Domhnach Cincise. Bhí an lá chomh breá agus chomh te leis an lá ar oirníodh mé.

An triúr sagart, Micheál, Stiophán agus Colm, ag an Aifreann ceiliúrtha

Bhí slua mór ag an Aifreann agus chroch an ceol, binn, diaga ár gcroíthe. Chuir carthanas agus comharsanacht an phobail an-áthas orm nuair a bhí muid le chéile i halla na scoile tar éis an Aifrinn. Bhí siosca líofar ag seanchairde nuair a chas siad le chéile ann.

Glacaim buíochas anseo aríst leo ar fad agus le mo chomhcheiliúraí, an tAth. Micheál Ó Flannabhra agus an tAth. Colm Ó Ceannabháin. Bhí sagairt agus cairde eile nach raibh in ann a beith i láthair mar gheall ar

oibleagáidí eile a bhí acu. Ní féidir chuile thrá a fhreastal.

Kenya

Nuair a bhreathnaím siar, tá údar buíochais agam cinnte. i Meán Fómhair na bliana 1959 sheol naonúr sagart de Chumann Naomh Pádraic, a hoirníodh an lá céanna liom, go Kenya san Aifric Thoir. Chuaigh an chuid eile den rang don Nigéir. Bhreis an naonúr se’againne suas agus chuaigh cúigear go deoise Eldoret agus mé fhéin agus triúr eile

go deoise Kitui. Ba deoise nua é Kitui agus ní raibh ann romhainn ach seisear sagart eile agus an t-easpag. Ceantar an-bhocht é agus cé go raibh na daoine ag brath ar churadóireacht is minic a loic gach ar chuir siad de bharr easpa báistí. Ach an bhliain a mbeadh séasúr maith báistí acu bheadh fómhar maith acu, a ndóthain le n-ithe agus beagán le díol. Bhí an ithir saibhir go maith i gcuid den deoise agus d’oibrigh siad go crua agus beagán dá bharr acu ach ocras go minic.

Bhí an tír faoi rialú Shasana ag an am agus bhí go dtí 1963. Bhí an córas oideachais an-lag. Ní raibh mórán bunscoileanna ann agus ní raibh i gcuid acu ach ó rang a haon go rang a ceathair. Bhí orthu scrúdú a dhéanamh i rang a ceathair agus thiocfadh an tríú cuid acu nó mar sin ar aghaidh go dtí rang hocht i scoil eile. Na chéad bhlianta théadh triúr nó ceathrar Caitlicigh ar aghaidh go dtí meánscoil sa deoise ba ghairne dhúinn. Thuig muid uilig nár leor sin agus go raibh gá le hoideachas san eaglais agus sa tír, mar cinnte bheadh saoirse acu go luath agus bheadh orthu seasamh ar a gcosa fhéin.

Scoileanna

Tar éis mí nó dhó san áit dúinn, chuir an t-easpag beirt den cheathrar againne a' múineadh i mbunscoil le cuidiú le cúpla duine eile dul isteach sa meánscoil. Ach ba léir nár leor sin ach oiread agus i 1962 d'oscail sé meánscoil do Chaitlicigh sa deoise cé nach raibh aon deontas le fáil ón rialtas. Bhí na scoláirí ina gcónaí sa scoil freisin mar bheadh cuid acu suas le céad míle ó bhaile. Cé nach raibh cáilíocht ná cleachtadh agamsa, cuireadh i gceannas na scoile seo mé! Scoil Naomh Seosaimh a tugadh uirthi. De réir rialacha na Roinne Oideachais, ní raibh cead ach 25 daltaí a bheith sa rang, ach as an deoise ar fad ní bhfuair mé ach 23 buachaillí a bhí baistithe agus a raibh an

Baill den chóir binn álainn.

caighdeán (nó gar dhó) sroichte acu.

Bhí na blianta sin crua mar ní raibh ann ar dtús ach mé fhéin agus sagart eile ag rith na scoile, agus bhíodh beirt fhear as an áit ag réiteach béiléachaí. Bhí go leor cúraim orainn: múinteoireacht, bainisteoireacht, cuntasáíocht, ceannacht, déileáil leis an Roinn agus beagán obair paróiste ar an deireadh seachtaine. Fiú amháin bhí muid ag breathnú i ndiaidh na tógála ar an gcuid eile d'fhoirgneamh na scoile nach raibh críochnaithe fós. B'shin chuile lá den tseachtain, trí nó cheithre mhí as a chéile, nó go dtiocfadh na gasúir ar saoire. Níor thuig mé i gceart cé chomh dícheallí is a bhí sé

sin gur scríobh mé síos anois é, leathchéad bliain mall! Ní thagann ciall roimh aois faraor!

Tar éis don tír saoirse a fháil 1963, bhí an rialtas nua i bhfabhar oideachais agus d'oscail muid an dara meánscoil 1964/5. Tugadh *St. Charles Lwanga*, uirthi, ainm duine do mhairtítrigh Uganda. Aríst, bhí cónaí inti seo agus fós ní raibh cead againn glacadh ach le 25 daltaí chuile bhliain. Bhí deontas maith ar fáil ón rialtas le múinteoirí a fóc agus earraí scoile a cheannacht ach bhí sé deacair tuataigh a fháil a raibh gradam múinteoireachta acu. Ó bhí cleachtadh beag faighte agamsa i mbunscoil, cuireadh i gceannas na scoile seo mé i 1965. Ceithre bliana meánscoile a bhí agus atá acu i Kenya agus d'fhan mé na ceithre bliana sa scoil sin gur aistríodh mé amach as an deoise go Deoise Eldoret. Ní miste a rá anseo gur fhás an dá scoil sin go híontach ó shin agus go bhfuil caighdeán ard acu i measc scoileanna na tíre le blianta fada anois. Daoine as Kenya atá dá rith le fada an lá. Tá suas le chúig chéad scoláire i *St. Lwanga* anois. Míle moladh le Dia.

Eldoret

I 1969 aistríodh ó Kitui go Eldoret mé, dhá chéad go leith míle ón áit sin, ar an taobh ó thuaidh den mheánlíne a théann trí lár na tíre. Bhí agus tá an-difríocht idir deoise Kitui agus deoise Eldoret. Bhí limistéar mór faoi an uair sin agus bhí líonra mór daoine ann, ach tá sé

Tar éis an Aifrinn ar an gCnoc

deighilte ina thrí nó ina cheithre dheoise anois. Ní raibh ach aon treabh amháin i Kitui ach bhí meascán mór treibheanna in Eldoret. Ardchlár, nó *plateau*, is ea an ceantar seo a bhfuil an chuid is mó dhe idir 5,000 agus 8,000 troigh os cionn na farraige. Bíonn feilméaraí in ann brath ar an séasúr báistí go hiondúil agus bíonn curadóireacht agus torthaí éagsúla á bhfás agus á ndíol ann. Bhí seilbh ag feilméaraí Sasanacha agus Eorpacha ar réimsí móra le blianta fada, ach tar éis 1963 d'fhág go leor de na feilméaraí móra sin an tír, agus roinneadh an talamh ina ghabháiltais bheaga ar mhuintir na háite. Is minic go raibh na treibheanna measctha, agus i bparóiste amháin dá raibh mé bhí Kikuyu, Luyha, Kamba, Luo agus treibheanna eile a' saothrú a mbeatha gualainn ar ghualainn lena chéile. Is dóigh go raibh deich dtreabh ar a laghad sa bparóiste sin, ach tharraing siad go maith le chéile. D'oibrigh siad go cruai; bhí toradh ar a saothar, ní fearacht na bhfeilméaraí i Kitui é; bhí siad bríomhar a' cur oideachais ar aghaidh dá bpáistí. Bhí forbairt sa gceantar agus san eaglais ar feadh blianta.

[Tar éis dom Kenya a fhágáil, d'éirigh liom cuairt ghearr a thabhairt ar an bparóiste sin i 2005, go gairid roimh an Nollaig. Bhí siad díreach a' fáil réidh d'Aifreann pósta. Bhí ocht lánúin fhichead a' pósadh an lá sin! B'shin faisean nua a bhí tosaithe agus is cosúil gur thaitnigh sé leis an bpobal. Anois bíonn an chuid is mó de na póstaí ann aon lá amháin sa bhfómhar nuair a bhíonn beatha níos fairsinge agus beagán airgid sábháilte. Bíonn aon chóisir amháin ansin acu uilig in aice an tséipéil. Sábháileann sin go leor costais dhóibh; costais nach raibh aon chiall le go leor acu.]

Is oth liom a rá gur thosaigh clampar idir na treibheanna tar éis thoghchán na bliana 2006. Is cúis náire do chinnirí agus do pholaiteoirí na tíre gur thosaigh an t-aighneas sin. Tá millteanas déanta nach mbeidh leigheas air go ceann blianta.]

Chaith mé deich mbliana in Eldoret ag obair i bparóistí agus a' breathnú i ndiaidh oibreacha

forbartha ar fud na deoise. Bhí sagairt agus mná rialta ag an am sin ag iarraidh córais leighis agus oideachais, talmhaíocht agus obair sóisialacha a chur ar fáil nó a chur ar aghaidh, go háithrid i gceantracha iargúlta a raibh faillí déanta orthu ag rialtas agus eaglais. Bhí cúram ormsa cuidiú leo airgead a fháil ó Thrócaire, Gorta, Miserior, Caritas nó as aon áit eile. Bhí cuid ar thóir cúntóirí freisin: múinteoirí, dochtúirí, banaltraí, leis an obair a thosú, a bhrostú, nó a chur chun cinn ar aon bhealach. Ach anois, is mó an bhéim atá ar obair paróiste agus cead ag an rialtas breathnú i ndiaidh na ndualgas sin.

Ar feadh an ama seo bhí an tsláinte go maith agam, buíochas le Dia. Ní bhfuair mé *malaria* ach uair nó dhó cé gur thaistil mé ar fud na tíre agus go tíortha eile san Aifric. Bhí an t-ádh orm. Bhí an mí-ádh orm freisin i 1977 nuair a chuaigh leoraí trasna romham agus mé a tiomaint ar an mbóthar mór. Chuir sin deireadh le mo rith go sealadach agus beagnach go hiomlán. Ar ádhmharáí an tsaoil, níor briseadh aon chnámh ach chaith mé laethanta in ospidéal agus d'fhaighinn tinneas cinn ar feadh blianta ina dhiaidh sin.

Taisteal

Ar mo chéad thuras abhaile tar éis na timpiste sin cuireadh go hAibain mé. Bhí an-drogall agam roimhe sin agus chuir sé cantal orm nach mbeinn in ann a dhul ar ais go Kenya go ceann sé bliana. Ach nuair a shocraigh mé síos ann fuair mé an-

sásamh air agus tá cairde buana agam ann go dtí an lá atá inniu ann.

Fuair mé cead mo chos ar ais go Kenya aríst 1986. Chaith mé cúig bhliana in Eldoret ar dtús agus ansin cuireadh go Nairobi mé le a cuidiú leis an Ath. Eddie Lalor, a' freastal ar na réigiúin a raibh ár sagairt ag obair iontu ag an am: ceithre dheoise i Kenya, deoise amháin sa tSúdáin agus ó 1994 bhí cúpla sagart linn ar iasacht go Ruanda. Bhí os cionn 70 sagart againn sa réigiún ag an am. Thagadh chuile dhuine acu sin trí Nairobi ar dhul abhaile agus ar fhilleadh dhóibh. B'éigin dóibh uilig cuid dá gcuid siopadóireachta a dhéanamh i Nairobi ó am go céile. Is ann a bhí na hospidéal ab fhearr agus is minic ab éigin iad a úsáid. Ina theannta sin bhí aithne againn ar go leor de na mná rialta agus na daoine a bhí ag obair linn ar fud an réigiúin. Mar sin bhíodh go leor isteach is amach againn agus ba sheirbhís speisialta a bheith in ann freastal orthu nó cuidiú leo ar aon bhealach.

Ina theannta sin bhí muid in ann, ó am go chéile, cuairt a thabhairt, ní amháin ar pharóistí ar fud Kenya ach fiú amháin isteach i ndeisceart na Súdáine ag na sagairt ansin. Bhí cogadh cathartha ar siúl ansin go dtí le gairid. Bhí an saol cruai ann. Bhí na paróistí móra, an pobal an-scaipthe, go leor as baile ag troid sa gcogadh. Bhí contúirt ionsaithe go síoraí ann, bhí an bheatha gann, daor agus ní raibh sí blasta. Is minic ab éigin don phobal teitheadh go Uganda nó go Kenya agus aon chóras oideachais a bhí

ann fadó, bhí sé ligthe i léig ar fad anois. Go minic b'éigin do na sagairt fhéin teitheadh. Cé nach chomh minic sin a bhí mé fhéin sa tSúdáin, bhí orm greadadh liom trasna na teorann go Kenya uair amháin agus coicís ina dhiadh sin d'fhág an sagart agus na céadta de mhuintir na háite an ceantar, agus chuir siad fúthu i Uganda. Níl inseacht ar an gcruatan, an chontúirt agus an chrógacht a bhain le bheith ag obair i ndeisceart na Súdáine sna

naochadaí. Tá an ceantar a raibh na sagairt se'ainne ag obair ann na céadta míle as Darfur. Tír mhór í an tSúdáin. Thug mé dhá chuairt ar Ruanda freisin.

Tar éis Nairobi chaith mé aon bhliain déag i Meiriceá ag cruinniú airgid do na misiúin. Ní obair í a nglacann chuile dhuine léi, ach chuidigh sé liomsa gur thuig mé an gá a bhí agus atá leis. Níl go leor de na paróistí a bhfuil muid ag obair iontu in ann mórán cabhrach a

thabhairt don pharóiste agus ní bheidh go ceann blianta. Mar sin fhéin tá an scéal sin a' feabhsú in aghaidh na bliana. Aríst, blianta an-sásúla a bhí iontu sna Státaí. Thaisteal mé go paróistí éagsúla ó Seattle go San Diego agus ó Nevada go Texas. Bhí siad fáiltiúil agus flaithiúil, bail ó Dhia orthu.

Deireadh Fómhair na bliana seo caite, d'fhág mé na Státaí agus rún agam cur fúm in Éirinn. Thóg sé tamall orm m'intinn a dhéanamh suas, ach faoi dheireadh shocraigh mé ar Chnoc Mhuire. Bhí Nóibhéine i gCnoc Mhuire ón 14ú go dtí an 22ú lá de Lúnasa agus tá sé déanta amach gur tháinig 150,000 ar oilithreach ann i rith na naoi lá. Is minic go raibh triúr nó cúigear nó deichniúr ag éisteacht faoistine ann i rith an ama sin. Bhíodh idir 4,000 agus 5,000 ag Aifreann a 3.00 agus ag Aifreann 8.00 tráthnóna. Tá an creideamh beo fós, buíochas le Dia.

Mar fhocal scoir, tá mé fíorbhuíoch do Dhia agus do chuile dhuine a chuidigh liom ar m'aistir le leathchéad bliain. Go bhfága Dia bhuir sláinte agaibh.

Guí gaoil agus pobail